

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, ҚЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕДИНИҢ
БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1952
октябрь
1
СРЕДА
№ 193 (2623)
ӨРТЭЭ 20 КОП.

ВКП(б)-нин XIX съездинге уктуштур (1 арын).
Н. Курбатский. — Большевикми күүчүлүг идеялы чепсээ (2 арын).
Д. Рылов. — Съезд мурнуну күш-ажылчы ээлчээ (2 арын).
М. Каваа-Сарыг. — Профсоюз организациясынын ажылын экижидер

(2 арын).
А. Мартынов. — Кыдат улустун улуг тирилгелери (3 арын).
Е. Иванченко. — Чонга көргүзөр эм дузаламчызын экижидер (3 арын).
Культура тургузушкунунуң талазы-биле Кыдат Улус Республика-нын чедийшиктери (4 арын).

А. Бобровский. — Америк миллиардерлер АКШ-тын атомуг дипломатиясынын сорук кирикчилери (4 арын).
Америк империалистер Азиянын улустарынын культуразынын дайыны (4 арын).
Кореяда болушкуннар. (4 арын).

Марксизм-ленинизмниң улуг идеяларының эртинези

Большевиктерниң идеялы күчүлүг чепсээ болур И. В. Сталинниң генийлиг чогаалы «ВКП(б)-ниң төөгүзүнүң допчу курзунуң үнгенинде бээр бо хун 14 чыл ою болуп турар. Эш Сталинниң бо теоритиктиг улуг ажылы марксизм-ленинизмниң талазы-биле кол бидилгелериниң чыгыны энциклопедиясы болуп, төөгүлүг болушкуннарга үндөйлөш, марксизм-ленинизмниң өлүм чок идеяларын тайылбырлап турар.

Большевик партиязын төөгүзү боду-ла чорудулгада, хөгжүлдө марксизм-ленинизм болуп турар. «ВКП(б)-ниң төөгүзүнүң допчу курзунуң үнгени коммунисттик партиязын, совет улустун болгаш бүгү делегейниң ажылчыны аңгызынч идеялы амьдыралыга канчаар-даа аажок улуг болушкун болган.

«ВКП(б)-ниң төөгүзүнүң допчу курзу» делегейниң хэй-хэй дылда-рында хэй миллион тиражтыг очу-дуртунуп үнген болгаш ажылчы чоннарның коммунизм дээш демиселиниг күчүлүг, эн үнелиг чепсек болуп турар.

«ВКП(б)-ниң төөгүзүнүң допчу курзу» большевик партиязын делегейде денээр чүөк чок байлактыг дуржулгазын, баштайгы марксисти бөлүмнөр болгаш бөлүктөрдөн эгелээш, амгы үедө ажылчы чоннарның делегейде бирги социалисттик күрүезин удуртуп турар партия болгашыныга чедир алдарыг төөгүзүн чырыдып турар.

Марксисчи-лениничи теория ажылчы аңгынын революстуг демиселинге үндөйлөш улам-на сайзырап, байып турарын эш Сталин бодунуң чогаалына шыгдаргангай-биле көргүскөн. Пролетариаттыг революстуг демиселиниң практиктиг дуржулгазын үндөйлөш, коммунисттик партиязын теориясы-биле практиказын ханы харылазасы, марксисчи теорияга Ленин болгаш Сталинниң мепеп киригени чаа чүдөлдөр, марксизм-ленинизмниң чогадыкчы дайынчы характери «ВКП(б)-ниң төөгүзүнүң допчу курзунда» илереп турар.

Большевик партиязын төөгүзү бола, Россияның ажылчыны-ның болгаш тараачынынын паризмга болгаш капитализмге удур демиселини төөгүзү, үш орус революцияларныг төөгүзү, социалисттик күрүени тургусканынын, быжитканынын, база социалисттик ниитилеңди тургусканынын төөгүзү болур. Большевик партия бодунуң маадырлыг төөгүзүнүң иштинде канчаар-даа аажок байлактыг дуржулганы мөөнөп шыдаан. Эш Сталин ол хэй чылдарныг демиселинин дуржулгазын марксисчи-лениничи теорияныг херели-биле чырыктап, амгы демиселинин эн берге байкалдары турда большевиктер төөгүлүг тирилгелери канчал чедип алганын көргүскөн.

Марксисчи-лениничи теорияны ханы-биле шингээдип албай тура, коммунисттик ниитилеңди чедийшикниг тургузары болдунмас. Большевик партиязын төөгүзү болгаш теориясы бистиң практиктиг ажал-чорудулгавыска боттут удуртулга болуп, бистиң кадрларвысты иден талазы-биле каняп турар.

Марксисчи-лениничи теорияны өөренип партиязын кезигип болгаш кандидат болушкунуң эн чугула хүлээлгези. Ол дугайын партиязын өскерткен Уставынын төлевилелинде партиязын кезигип «бодунуң меделдиг чоруун бетчедер дээш, марксизм-ленинизмниң үндөзинерин шингээдир дээш ажилдаар» хүлээлгелер деп айтып турар.

«ВКП(б)-ниң төөгүзүнүң допчу курзунуң» 14 чыл ою хоорайларга партия чырыдышкынынын эгелээриниң хуну-биле таваржып турар. Бо хун бистиң хоорайларысты мун-мун бөлүмнөр, политшколалар, кезээки партия школалары болгаш пропагандастерниң семинарлары ажылдап эгелээр. Мун-мун коммунистер болгаш совет интеллигенция марксизм-ленинизмниң төөгүзүн болгаш теориязын бот-өөредилге-биле өөренип кириптер.

Тыва областың партия организациялары чаа өөредилге чылынга белеткелди бо чылын элэни эки чорутканнар. Партия организациялары бо чайын пропагандистерни белеткээр болгаш билини бедидер талазы-биле элэни ажалды чоруткан. ВКП(б) обкомунуң болгаш Кызыл хооркомунуң чанынга пропагандастерниң бир ай болгаш ийи ай хуусаалыг курстарын эрттирген.

Ындыг болза-даа, чедип алган чедийшиктерге ооктурган болбас ужурулук бис. Чаа өөредилге чылыны белеткелдинде чепестер ам-даа чамдык партия организацияларында бар болуп турар. ВКП(б) хоорай комитетиниң чанында марксизм-ленинизмниң кезээки университетинде облотребсоюзтук партия организациязынын элэни коммунисттер өөренип турар. Оларның чамдызы кичээлдерин баштайгы хуннерден эгелээш чылдаган чокка узуп турда, партия организациязы чогуур хемчеглерин албай турар. Чаа өөредилге чылынга Кызыл хоорай Советиниң чанында партия эге организациязы база белеткел чок ужуражып турар.

Районнарда партия болгаш комсомол өөредилгези октябрь 15-те эгелээр. Аңаа белеткелди шынарлыг доозары—чугула сорулга. Эрткен чылдагы чепестерни бо чылын болдурбас дээш ажилдары чугула, Эрткен чылдарда билин чавыс кирилери пропагандаларге томуйлаар чоруктар тургулаан. Чамдык черлерде элэни хэй саныг бөлүмнөр болгаш политшколалар кичээлдерин үзүктүлгөн, харын-лаа соксадип турган таварылгалар эзээш эмес болгулаан. Ол чергени чепестерин бо чылын катаптап дээш ажилдары чугула.

Коммунистер болгаш бистиң партия, совет актив Ленин, Сталинниң чогаалдарын улуг сонургал-биле болгаш кызымай-биле өөренип кирип турар. И. В. Сталинниң генийлиг чогаалы «ВКП(б)-ниң төөгүзүнүң допчу курзу» бистиң кадрларвысты ниитилең хөгжүлдөзиниң хойбуларын дугайында билишкени-биле чепселеп, оларнын меделдин болгаш серемчиледи бедидип, ажылынга дузалал турар.

ВКП(б)-ниң XIX съездинге уткуштур

Партияның XIX съездинге алдар кылдыр алган хүлээлгелерин совет улус хуусаа бенинде күүседип шуар

Алган хүлээлгелер күүсетинген

КАРАГАНДА. «Кировголь» трест оттулар чүүл казып үндүрериниң гре айлар планын күүседипкен. Партиязын XIX съездинге алдар болдурган күш-ажылчы ээлчегде трестиниң бүдүрүлгелериниң хэй кезин хэмүр дашты казып үндүрериниң болгаш чүдүрүп чорударынын партиягы дыка мурнай берген ажилдап турар.

№ 31 шахтаның коллективни ялы-бүрү улетпур бүдүрүлгелерге октябрьның үлүүнүн хэмүр дажып чүдүрүп чорудуп эгелээндөн бээр ийи неделя ажып турар. Ында хэмүрүнү казары болгаш дажылдары долузу-биле механизастатынган.

№ 3 — БИС шахтаның коллективни хэмүр даш казып тыварынын немеле курвалырларын ажылап турар. Хөмүр дашты касып чордоп дашкаар үндүрдө конвейер күжү-биле үндүрүп турар.

№ 6, «Новая», Горбачев аттыг, № 26, № 38 шахталарнын коллективтери партиязын XIX съездинге алдар болдурган стахановчу ээлчегде улуг көдүрүлүшкүн-биле ажилдап турар.

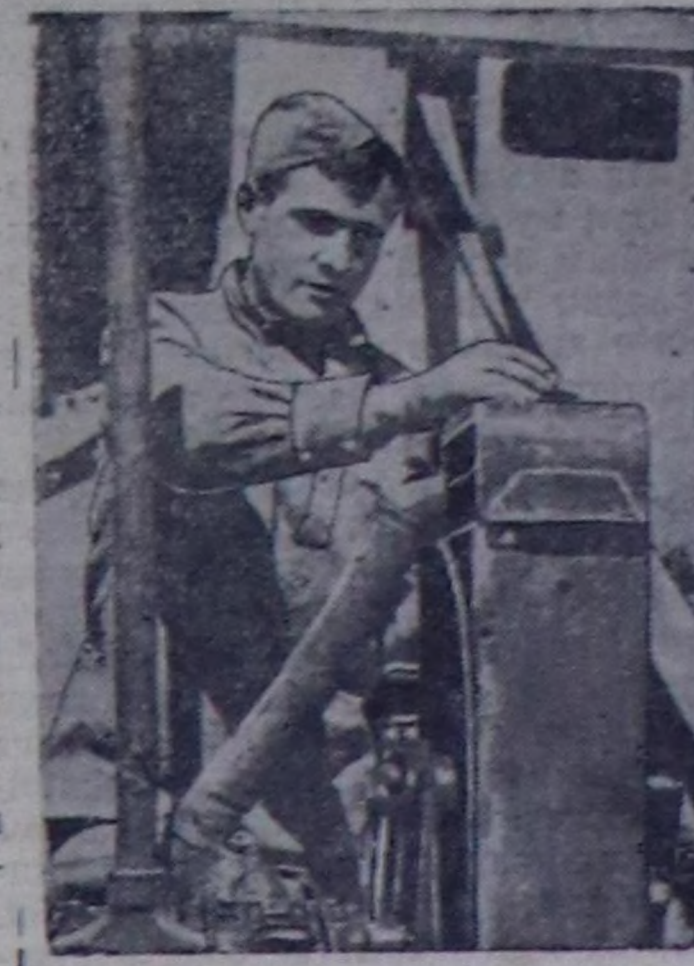
ТАГАНРОГ. Андреев аттыг металлургия заводунуң коллективни партиязын XIX съездинге улугерлиг ужуражыр дээш социалисттик чарыска алган хүлээлгелерин сентябрь 26-да күүседипкен. Ол бүгү ажилдарнын талазы-биле тос айларныг планын хуусаа бетинде дооскан.

Ийи дугаар мартен цехинин, ийи дугаар коолай канчаар цехтин коллективтери эн эки түнелдерни чедип алган. Заводтук кан экилдерини чилери металлды дүргөн арга-биле экилдип, продукцияны бүдүрүп үндүрүлгезин улам улгатырып турар. Октябрьның үлүүнге пландап дашкаар чүс-чүс тонна канны экилдирген. (СЭТА.)

Чаартыкчыларның чогадыкчы идепкейи өзүп турар

Москваның бүдүрүлгелеринде чогадыкчыларны болгаш чаартыкчыларны партиязын XIX съездинге алдар болдурган шимчээшкенин калбарып турар. Олар боттарынын чогадыкчы бодолдарын бүдүрүлгениң болгаш технологиянын улам болтаазыраарынче, продукциянын бот-өртээнин чингелдизинче болгаш оң шынарын улам бедиринче угландырып турарлар.

Бирги мартен цехинде ажилчын эш Логановтун саналын ачылап киирген. Чыл эгезинден бээр заводка 300 ажыг чаартыкчы саналдарын ажилдап киирген, ол чорук чылда бир миллион ажыг рубльди кампап алыр арганы бээр. (СЭТА.)

Ийи ай бурунгар Совет Армиядан келген Николай Ковешников Кызыл-Мажалыкта «Заготзерно» черинин «Кузбасс» деп тараа кургадар машинасында моторист болуп ажилдап турар. Оон машинасыз бичин-даа тура дүшпей ажилдап турар болгаш дүн-чүн дургузунда 15—18 тонна тарааны кургадырынга ол дузалааны турар.

Чурукта: Н. Ковешниковтун мотор чанында ажилдап турары. Чуруу А. Ермолаевти.

Сталинградгидрострой. Сталин градтын суг күжү-биле ажилдаар электри станциязынын тудуунун адаандан довракты үндүр касышаан, оон-биле кады суг чире какапсы-биле чадап кыдып турар күчүлүг чер казар машинанын ажилдап турары. Чуруу А. Маклецовтуу. СЭТА-нын прессклишези.

Москваның автозаводчулары тос айларныг планын хуусаа бетинде күүсеткен

Москваның Сталин аттыг автозаводу партиязын XIX съездинге алдар болдурган стахановчу ээлчеге бир дугаарында кирип, бедиткен социалисттик хүлээлгелерин алган. Тос айларнын программанын хуусаа бетинде, сентябрь 25-те күүседип болгаш пландап дашкаар дыка хэй автомашиналарны, 6500 чадаг тергелери бүдүрүп үндүрер деп автозаводчулар шийтирлээнер. Оон өске-даа хүлээлгелер алдынган турган.

Хүлээлгелерде айткан хуусаазы сентябрь 25-те автозаводтук коллективни тос айларнын программанын күүсеткен. Партиязын XIX съездинин мурнунда хуннерде ышакшындыг бедик политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрүлүшкүн ол бүдүрүлгеге мооң мурнунда турбаан.

Съезд мурнуу чарынын ээлчезин хуннеринде дарганнаар цехте ажилдын бүдүрүлгөсүн 10 хуу өскен. Ол стахановчу цехтин коллективни бола, автомобиль болгаш трактор үлетпурүнүн Министерствозунун эки дугаарынаар цехи деп хүндүлүг атты экилеп турар болгаш заводтун шийчири Кызыл туугун тудуп турар.

Дарганнарнын чарыжынын удуртукчу күжү коммунистер болуп турар. Алдаржаан дарган, партия кезигүнү М. Ушкалов ээлчегин бир дугаар хунунден эгелээш онаалганын бүдүн чартык ажыг катап күүседип

Экскаваторжуларның үнелиг эгелекчи чоруу

ЖИГУЛЕВСК. Могоцова дагнын эдээнде тудуп ажилдарынын шимчээни дүне-даа, хүндүс даа сокшаш дивейн турар. Ында Куйбышевин суг күжү-биле ажилдаар электри станциязынын бажынынын турар черинин адаанда канчаар-даа аажок улуг онгарнын дүвүнде электри күжү-биле ажилдаар күчүлүг экскаваторлар, самосваллар, бульдозерлер болгаш скреперлер бүдүн хонуктар иштинде ажилдап турарлар. Ол талакы эриктин экскаваторжулары партиязын XIX съездинге улугерлиг ужуражып турарлар.

Улуг онгарнын оң талакы кезинде ЭШ-1 № 11 деп кылыштап чоруур экскаватор бар. Ол чер казар машинанын ажилдакчылары үнелиг инициативаны кылганнар. Олар болза, довракты мурнундагызы деп өске черлерге төкпейн, шуут-ла самосвалдарнын кырынга чүдүрерин саналдааннар.

Ол экскаваторнун ажилчыныры сентябрьда онгардан 24 муң кубометр доврак ушта казар турган. Айнын бир дугаар чартында ол 15 муң кубометр довракты ушта казан. Машинист Толстощеев чамдык хуннерде ээлчег дургузунда автомашиналарга 1080 кубометр доврак чүдүрүп турган, а норма болза—чүгөле 457 кубометр болуп турар. Машинист Осипов оон-даа артык түнелдерни чедип алган. Ажилдын бүдүрүлгөсүн ол 1150 кубометр чедирген.

Чаа чурум-биле ажилдаар апарган үедө кылаштап чоруур экскаваторнун ушта казан довраан автомашинага чүдүрөр ийи дугаар дорт хымшыгыг экскаваторнун херээ чок апарган.

Чурукта: О. Базыр-оол. Чуруу А. Ермолаевти.

Съездиге алдар кылдыр

ОДЕССА. Партиязын XIX съездинге алдар болдурган стахановчу ээлчеге ажилдашылаан, кино аппаратуразы бүдүрер Держинский аттыг заводтук коллективни чүс-чүс муң рубль өрткептиг продукцияны пландап ажыр кылып үндүргөн. Ам ол заводта «Одесса» деп калбак пленкалыг кинопроекторларны бир дугаар бөлүүнүн чылдазы дооступ турар. Белен кылып каан продукцияны чурттун янзы-бүрү черлеринче хун-бүрү чорудуп турар.

Каң проволок кылар заводтун коллективни съезд мурнуу чарында алган хүлээлгезин күүседипкен. Донбастын эи ханы шахтазынын чанын өзүгээр онза быжыг демип аргамчыны кылып үндүргөн.

Маалыр-хоорайның 60 хире фабрика болгаш заводтары бедиткен хүлээлгелерин күүседипкенер. (СЭТА.)

Колхозчу херээженнөриң бөлөз

Суг-Хөл районуң Жданов аттыг колхозта күш-ажылдын чуруму багай эмес тургустунган. Колхозчу бүрүзүнүң сеткил сагмы ажылчы ишче уланган хайныгып турар.

Эр улустун элэни хуузу тудуп ажилында болганнаан ишде 67 кижиниң иштинде 47 кижиколхозчу херээженнер. Ол таварылга эмес, колхоз баштаар черинден болгаш ында парторганизациандан күш-ажыл хуваалдазын шын тургузуу, боттут удуртулга-биле хандырганынын түнели болур.

Дүжүт алышыкынын үезинде организастаан уругуар яслиинде 17 уруг бар, оон эргелекчинде эш Дангыр ак-сеткилдиг ажилдап турар.

Колхозта херээженнер улуг күш болуп, ажилдын кайы-даа адырларында харын мурнакчы организаторлар болуп илереп турар. Тараа кестирер машинада Амаа, Чудуктар нормазын 125 хуу, сноп багалкычы Чолдак-Кара бүдүн чартык норманы, ногаа ажаакчызы 75 харыг Доклак ийи норманы күүседип турар.

Колхозка дузалаан

Эрткен улуг хүнде Кызылдын автотранспорт конторазынын болгаш Расково аттыг дааранылга комбиндадын коллективтери 40 кижиколхозчуна күзөттөрчү «Побед» колхозунга гектэрээр.

Шефчилер 9 фектар эселкан сноптап баглааш, 6 тонна тараан боттарынын машиназы-биле сөөртү бергенер.

Шефчилерниң көргүскөн дузазыга колхозчулар улуу-биле өөрүптүртингенер.

Улуг-Хем районун колхозтары тарааны чидирг чокка болгаш кыска хуусаада ажаа алыр дээш демисежитурар. Мичурин аттыг колхозта аяк колхозчу Ондар Базыр-оол комбайндан шаңча тараа сөөртүп ажилдап, дүжүт ажаа алышыкында мурнакчы колхозчуларнын бирээзи болуп турар.

Чурукта: О. Базыр-оол. Чуруу А. Ермолаевти.

Волгада хоорай

КУЙБЫШЕВ. Куйбышев хоорай канчаар-даа аажок дүргени-биле өзүп, Волгада эң чараш хоорайларнын бирээзи болуп хуулуп бар чылар. Оон кудумчулары асфальт-биле шып турар, шөлдерде чараш оруктары, чечек тарыыр черлерин кылып, суг дамчыдылганын калбартып, чыгы дамчылар чаа шугумну салып турар, мун-мун квартираларны газ-биле хандырып турар. Хоорайнын төвүнде болгаш кыдылга-

рында хэй каыттыг он-он бажынарнын тудуп турар. Беш дугаар беш чыл планында дыка хэй улуг ажилдарын чорудар, оон түнелдине хоорай дыка чартынып тургустунар. Сөөлгү чылдарнын дургузунда сайзырап келген хоорай районнары-биле хоорайныг төвүн харылаштырар ужурулук Самара хемни кезир көвүргүнүгү тудушкуну доостур. Хем портун эде тургузар, а Волганың эринин даш-биле шыптар. (СЭТА.)

БОЛЬШЕВИЗМИНӢН КҮЧҮЛҮГ ИДЕЯЛЫГ ЧЕПСЭЭ

РАЙОННАР СОЛУННАРЫНЫҢ АРЫННАРЫНДАН

Съезд мурнунун күш-ажылчы ээлчээ

Он дөрт чыл бурунгаар, 1938 чылдын октябрының 1-де, эш И. В. Сталинның шылгарангай чогаалы «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» парлатынып үнгөн. Бу ному партия үндүргөн большевик партияның идеялиг амьдыралыга улул болушкуну болган. Бистин партиявыс большевизминиң өзүлүг эртемиг төөгүзү, ВКП(б)ниң кеңигүнерин болгаш кандидаттарыны нитилел хөгжүлдесиниң хоюлузуңуң болгаш политиктиг демиселдин дугайында билиглер-биле чөспөгөзүңгү күчүлүг чөспөктү бир-ле дугаар алган.

«Эш Сталинның тургусканы «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» болза, эң чугула төөгүлүг үениң теория талазы-биле түнөлүк болгаш марксизм-ленинизмди эртемигге эң үнелер салышкын болур, ону шилээтпей тургаш СССР-ге коммунизминң херээ дээр, черле коммунизминң ниити херээ дээр идея талазы-биле өзүлүг чөспөгөлдүн ап шыдавас»— деп В. М. Молотов чулаалган.

Делегейде чангыс-даа политиктиг партия деңгелин көрбөзүң болгаш денешпей турар бистин большевик партиявыстың каагамчык төөгүлүг дуржулгазын ол номуда Сталинчы тодазы-биле болгаш ханьзы-биле тайылбырлап түнээ. Большевизминң бо күчүлүг идеялиг чөспөгөлдө марксизм-ленинизмдин талазы-биле кол билгерилик бо эңицклопедиянда империализминң болгаш пролетар революциязының үезинде чер бөмүрүзүнн алдынчы бир кезеңге социализминң улам ыңай хөгжүлдесин көргүзүп турар.

«ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» партия үндүргөнүңе холбай тур партия пропагандасын тургузуу дугайында ЭКП(б) 1К-нын доктаалы партия кеңигүнерин болгаш совет интеллигенцияны марксисч-ленинчи кижизидериниң талазы-биле ажалдык делгерешпей программа-биле бистин партиявысты чөспөгөздү. ВКП(б) 1К-нын ол төөгүлүг доктаалыга дүшүртүп партия организациалары партиягы пропаганданың талазы-биле бүгү ажылы эде тургускан. Марксизм-ленинизмни пропагандалаарының үндөсүнине «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» кирген. «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» бистин чуртувуста болгаш даштыкыда калба-биле тарап, ат-сураа неперээр. Эш Сталинның бо ному 14 чыл дургунда янзы-бүрү дылдарга чүс миллион ажык тиражыг кылдыр парлатынып үнгөн. СССР-нин хөй-хөй аймак-сөөк улустары, оң иштинде бистин тыва улус «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» боттарының төрөөн дыйдарында номчуу өөренип турарлар. «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» болза, партия төөгүзүнүң талазы-биле чангыс-ай удуртулга болуп турар, ол большевизминң төөгүзүнүң болгаш теориязының кол айтырылгына хыналтыган, башка тайылбыры берип турар.

Нитилел хөгжүлдесинин хоюлдарын эртем өзүлү-биле тодаргайлап турар, ол хоюлдарыны пролетариаттын революсция ажыл-чорудулгазына ажалгаарыга өөредип турар, өскө бүгү эртемдер ышкаш үзүктөлкө өзүп сайзырап турар, өргилерезин түнелдерин болгаш өөредилгелерин төөгүзүң чаа байдалдарыга дүшүкч чаа түнелдер болгаш өөредилгелер-биле солдуурдан кортпай турар марксисч-ленинчи теорияның улул күжүн болгаш ужуу-дузасын эш Сталинның ол номунда чайынганча-биле көргүзүп турар.

Партияның кадрлары, совет интеллигентилер «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузунуң» дузасы-биле марксисч-ленинчи билгилерин өөренип иштээдил ап, Ленин—Сталинның дуг партиязынын ажыл-херзиниң өөгүлүг шынныын чайгылыш чок үзүрүзүшкн-биле улам хань өөредип билип ап турарлар. Эш Сталинның ол ному совет интеллигентилериниң ажалчы чонну кижизитер, эртемнерни, культураны хөгжүдөр талазы-биле сорулганын меередили билеп боттадыларына дуу-биле дузалап турар. Эш Сталинның бо чогаалының парлатыны үнгени Ленин—Сталинның партиязынын идеяларын калбак масса ронун ортузунга непередип таранынын чугула үндөсүн болган олгаш ажалчы чоннарны эң ылан-

гы аныктарны бистин чуртувустун социалдистиг чыртылгаларынын улул ужуу-дузасын медепер билгиринге, Төрөөн чуртунуң салым-чааны дээр харысалгазын бедидеринге дузалап келген болгаш дузалап турар.

Ада-чуртун Улул дайынынң үезинде бистин чуртувуска кадык-берге шыгалдаларына хүнеринде, «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» эш Сталинның «Совет Эвилелинин Ада-чуртун Улул дайынын дугайында» деп ному-биле кады, не-педафашист эжелекчилерге уду совет кижилерин демиселди сорук кирип турган.

Марксизм-ленинизмниң идеяларынга сорук кирген Совет Эвилелинин улустары Ленин—Сталинның партиязынын удуртулгазы-биле социализмге Төрөөн чуртунуң хосталганын, алдарын камгалап ап шыдаан. Ада-чуртун Улул дайыныга Совет Эвилелинин делнежер чүе чок тилелге социализмге система-ны болгаш марксисч-ленинчи идеологияны артык күштүг чоруун бүгү делегейни мурунга көрүскө. Социализмге тургузунуң улул артык күштүг чоруунуң чаа бадыткал болза, дайн сөөлүндеги үеде СССР-нин улул чедикшилерни, тодаргайлаарга дайн сөөлүндеги Сталинчы беш чыл планын чедикши күүсеткени болгаш ВКП(б)ниң болур деп турар XIX съездизинден бадылар СССР-нин хөгжүлдесиниң дугайында бешки беш чыл планын чедикшиниң күүседип турары болур.

Коммунизм тудуушкунуң улул программаны күүседип дээр демиселге ажалчы чоннарны коммунизму өзүзүңга кижизидериниң херээ бирги черинге ужуу-дузалыг. Социализмге медепердин бедик болур ажалгынын болгаш культураның чаа көдүрүшүңуң дээр демиселге массанын идеялиги көдүрер болгаш бистин шимчээшкинниси дүрген бурунгаарлар.

«ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» өөренири ажалчы чоннарны коммунизмге кижизидилгезинге эң чугула күчтүг чөспөг. «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» марксисч-ленинчи мировоззренини тодаргайлап, чоңу кижизидериниң талазы-биле партияны, байлак дуржулгазына бистин кадрларывысты чөспөгөлд, ажалчы чоннарны коммунизмге нитилелдин төлөтпиг тургүзүчүлери кылдыр дадыгарына дузалап турар. Бу ном болза, совет улуду амьдыралчы совет патриотизмге өөредир, бистин улудузувусту төөгүге улул эргилден болдуругаш, социализмге нитилелди тургускан үндени эргилдесиниң дугайын хань билдинге өөредир. ВКП(б) төөгүзүн өөрөнгөш совет кижилер болза, социализмге нитилелди тургүзүчү— бистин чоңузувустуң болгаш оң мурнакчы күжү Ленин—Сталинның партиязынын улул алдар-хавыазын, тилелгелерин медепер билип алыр болгаш боттарынын социализмге күрүзенин күжүңге чоргаарлап күзүрээрлер.

«ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» бистин кадрларывысты большевикчи, дайныч, партиягы чорукка, эргини артышкынаарыга оң иштинде эң-не хоралыг буржуазныг барыын-чүктүң буурап дүжүп турар культуранынын мурунга мөгейер чорукка эптеп чок болурунга кижизидип турар. «Партия, бир эвес ол, шүгүмчүлөдөн болгаш бот-шүгүмчүлөдөн кортпас болза, бир эвес ол, бодуну ажалынын алдагдалдарын болгаш чөспөгөлдүн чап чажырбас болза, бир эвес ол, кадрларны партия ажалынын алдагдалдарына өөредип, кижизидип турар болза, бир эвес ол, бодунуң алдагдалдары чогуу өйүндө эдип чазап ап билер болза тилелтербес»— деп «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузуна» бижиш турар. Удурланышкан аңгылар чок совет нитилелдин үезинде шүгүмчүлөд болгаш бот-шүгүмчүлөд болза, бистин хөгжүлдесин күчүлүг шимчедикчи күжү болур. «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» бистин кадрларывысты большевикчи шийтирлиг чорукка, чөспөгөлд-биле эптеп чок болур чорукка кижизидип турар.

Амгы үеде коммунистерни болгаш партия кечигүчү эвес кадрларын политиктиг билгил деңгелин бе-

дидериниң талазы-биле ажалды күштелдирер партия организациаларының эң чугула сорулгазы болур. Большевизминң төөгүзүн болгаш теориязын коммунистерниң өөренип иштээдил алдырына бүгү-ле тараымчалыг байдалдарны партия тургузуп берип турар. В. И. Ленинниң, И. В. Сталинның чогаалдары парлатынып үнгөн. И. В. Сталинның доңчу биографиязын, марксизм-ленинизмниң чамдык шылгарангай чогаалдарын миллион-миллион тиражыг кылдыр парлап үндүргөн болгаш ам-даа парлап үндүрүп турар.

Партия чырдышкынының калбак четкисин, марксизм-ленинизмниң чогаалдары-биле чөспөгөлдү массалыг библиотекаларны партия организастап, пропагандист кадрларны белеткээрине хөй хөрөңгини үндүрүп берип турар.

ВКП(б) ТК-ның идеология айтырылгаларынын талазы-биле доктаалдарын боттадырбышаан, областың партия организациазы болза, коммунистерни болгаш партия кечигүчү эвес активчилерин марксизм-ленинизмди чогаалдарын, «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» өөрениринин талазы-биле улул ажалдарын чоруткан. Ам үеде областа 8 муң ажык коммунистер, комсомолчулар, интеллигентилер партия төөгүзүн өөренип турар. Областа 393 бөлүмүн, политшколалар ажалдан турар. «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» 2000 ажык кижин бот-кичээл-биле өөренип турар.

Бистин кадрларывыстың «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» өөренип, боттарынын идея-теориялыг билгил деңгелин бедидип ап турары оларның ажал-агы, подтиканын эң чугула сорулгаларын шын шийтирлеринге, партияны болгаш совет курганын даалгалары чедикши күүседиринге дузалап турар.

Ынчалза-даа, билгил-биле чөспөгөлдө тургускан ол бүгү аргаларны бисте ыракта четес ажаллап турарын минкири чугула. Марксизм-ленинизмни пропагандалаарынын идея-теориялыг деңгели хөй-хөй партия организациаларында ам-даа куду деннедилг болбушаан турар. Хоорайларын болгаш районнарны интеллигентилерини ортузунга «ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» өөренири ВКП(б) ТК-нын негелдесинге ам-даа ыракта четпейн турар. Марксисч-ленинчи теориянын талазы-биле лекциялар эвээш номчутуп турар. Аныктарын болгаш интеллигентилерин элээн кезин политиктиг өөредилге хазра туттумаан болуп турар.

Болуп эркен партияның IV областы конференциязы партия чырдышкынын организастаарында улул четпестерин бар болуп турарын илереткен. Сорулга болза, ол четпестерин дүрүн узуткаары болур.

Партия чырдышкынынын системаның өөредилге чылы хоорайларга октябрь 1-де, келээ черлерге октябрь 15-те эгелээр. Партия организациаларынын хүлээлгези болза, өөредилге чылын организастыг эгелээр, өөредилгениң баштайгы хүнеринден эгелээр-ле кичээлдерин бедик идея-теориялыг деннедилг болурун, коммунистерни болгаш интеллигентилерин өөредилгезинге партиягы контрольду күштелдирер хандылары болур. Партия төөгүзүн өөренирин бедик идея-теориялыг деннедилг чорудуп, бистин чуртувустуң болгаш обазывыстың база районнарнын, колхозтарнын, бүдүрүлгелерини мурунда салдырган ажал агый, политиканы сорулгалары-биле холбаштыраын чедип алыр керек.

«ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курузу» парлап үндүргөнүнден бээр 14 чыл болган оюн партиянын төөгүлүг XIX съездизинге белеткелдерин ханьышкыныг хүнеринде демделеп турар бис. Коммунистер партиянын XIX съездизин совет улус боттарынын күш-ажылчы болгаш политиктиг чаа көдүрүшкүнү-биле алдаржылып турар. Совет кижилер большевик партияны, совет чакты, улул баштыңчызы болгаш башкызы эш Сталинны долгадыр сырый катыжп турарын улам күштү-биле көргүзүп турар.

Н. КУРБАТСКИЙ,

ВКП(б) обкомунуң пропаганда болгаш агитация кидизинин эргелекчизи.

Суурнуң чечектелишкени

Сүт-Хөл районун Бора-Тайга музунда «Сталинчы орук» колхозу тудуг бригадасы эки ажалдан тарар. Бу чылын 11 чаа чуртталга ажалынын кылып дооскан болгаш чаа мал кажазын, складты ткаш, ажаллааг кинерин-биле дуваган. Ол ышкаш хлөб-быдырларын болгаш колхоз суурнуңа жи, мал эинделгелеринге эки шы-

нарлыг бажынарны кылып берген. Тудуужулар Дандар, С. Белек, Айдан, Чудур, Сундук, Самдак, Дембирел олар кызымак ажалдап, үн нормазын 150—ден 175 хуу чедир күүседип турарлар.

Чурталгааның чаа бажынарынга пещилер кылары-биле 20.000 тууйбуру өртедип белеткээн. Колхозка тудуг сууржулганы сайзырадыр

дээр партия эге организация секретеры эш Саидан-оол ол колхозтун даргазы Молеров олар тудуг бригаданынын күженишкенин чөп башкылар келгенер. Артан тудуужулары октябрь 5-тин—партиянын XIX съездизин ажалынын бетиңде доозары-биле ам ханьышкыныг ажал чоруп турар.

К. БАДЫ-ЧЫРГАЛ.

Совет Эвилелиниң бүгү-ле ажалчы чоңары-биле кады Тыва областын ажалчынын, колхозчулары интеллигенциязы ВКП(б)-нин XIX съездизинге уткүштүр политиктиг улул көдүрүшкүнү-биле күш-ажылчы байдалга сырый катышканын.

Съездиге алдар болдуруп калбаркан социалистик чарыштын колхозтарда, совхозтарда, машина-трактор станцияларында болгаш улетпүр бүдүрүлгелеринде чорудулгазын дугайында меделерин районнар солунары парлап турар. Ында болза, ажалчы чоннарнын калбак массазы боттарына бедиккен кандыг хүлээлгелерин ап турарын, олар социализмге хүлээлгелерин съезд муруну чарында чарышка херек кырында канчаар күүседип турарын дугайында тодаргай чижектерни көргүзүп турар.

«Ленинчи орук» солунун сентябрь 5-те парлаан дугаарында бизэени болза, Чөөн-Хемчик районун Ленин аттыг колхоз ВКП(б)-нин XIX съездизинге чедикши күүсү ужуражылганы белеткевишан, күрүңге тараа дужаар талазы-биле сентябрь 1-де үзе санашкан. Бу сорулганы күүседиринге колхозтун партия организациазынын масса-политиктиг ажылы шийтирлиг ролду ойнаан.

Тес-Хем районун «Бурунгаар» солунунун сентябрь 6-да парлааны бир чагаада Жданов аттыг колхозтун тудуг планынын күсөлдесинде чедикши күүсүн дугайын бизээ. Социалистик чарыштын калба-рышкынынын түнелдинде шалпычларынын саны өзүп турар: бозоң-чы Бадакчы, дилгижи Хүлөр-оол, сөөртүкчү Дыртык-уруг сөөлгү үеде ажал нормазын 150 хуу чедир күүседип турарлар. Агитаторлар Арбак, Аралдин болгаш Шыдыраа олар тудуужулар ортузунга солун номчулгаларын, беседаларын эки чорудуп турарын солун илереткен. Бижикчи О. Товуңун чагаазын ол солунда парлаан. Калинин аттыг келээ ажал-агы артелинин херээжен колхозчулары Ызыгуур, Сувалчай сноп багларынын нормазын 130—150 хуу чедир күүседип турарлар, оң ыңай Сталин аттыг колхозта машина-биле тараа кестирип турар Карти, Ургети олар баштайгы үезинде будун чартык норманы күүседип турганар, партиянын XIX съездизинге алдар кылдыр ам күш-ажылчы бүдүрүкчүлүүн ийи катап өстүргенер.

Каа-Хем партия райкомунун болгаш райкүсүмюн органы «Колхозник» солун райпрокомбинаттын ажалчынын аразында социализмге чарыштын мурнакчыларын парлаан. Комбинатта күш-ажылдын бүдүрүкчүлүү бедип турар. Формировщиктер М. Двоглазьева, Т. Гусева съездиге уткүштүр чарыштын

баштайгы хүнеринде кайзы-даа хүнде 600 чедир тууйбуларын кылып турганар, ам 1040 чедир кылып турар болу бергенер. Тууйбу кылып чектин ажалчынын чыл планын октябрьда күүседирин хүлээнгенер.

«Чаа амьдырал» солун (Барыын Хемчик) Кызыл-Мажалык МТС-тин «Победа» колхозта ажалдап турар трактор бригадасы социалистик хүлээлгезин чедикши күүсүлүп турарын парлаан. Трактористер Мергендей, Шойдар-оол сезонуг оонаалданы 195 хуу күүсеткен, тракторист Чазар база мурнакчы ажалдап турар.

«Кызыл тук» солунун редакциязы (Улул-Хем) сентябрь 10-да «Искра» колхозтун чылгы кадрчыны Долгар-оолдун чедикши күүсүлүп турарын дугайында район организациаларынын «Свобода труда» колхозка чоруткан воскреснигин түнелдин, ол колхозта социалистик хүлээлгелерин күүсөлдесин чорудулгазынын дугайын парлаан. Күрүңге тараа дужаалганын дугайында меделер районун мурнакчы колхозтары солун көргөскөн.

«Сталинчы» солунун (Бий-Хем) барык-ла дугаар бүрүзүнүн арынарлыгы ВКП(б)-нин XIX съездизинге материалдарны чугаалажып көөрүңүң чө-черде чоруп турарын меделеп турган. МТС-тин механик цехинин ажалдакчылары бүгү улустун социализмге чарыштыг катышышаан, партиянын ам болуп деп турар съездизинге уткүштүр күш-ажылдын бүдүрүкчүлүүн 2 катап өстүрерин хүлээнгенин солун меделгээн. Оон сонда чарыштын темпизин дыкшаан, Токарьлар Алексей Липанов, Владимир Галоненко олар илээ 4 кижини кылып турган ажалын күүседип турарлар.

Солунун мурунку чүүдлери ажалчы чонну съездизин болур хүңгүн күш-ажылчы чедикши күүсүн дугайын чарыштын кыйгырып келген. Манса холбаштыр чамдык колхозтарын келээ ажал-агында партия организациаларынын ажалдарында четпестерин солун меделеп турар.

«Большевик» солунун редакциязы (Танды) «Победа» колхозтун хову ажалынын мурнакчыларын дугайын чоокта чаа парлаан. Ол чагаанын автору эш Яндай болза, хүн-бүрүде ажал нормазын 150—200 хуу күүседип турар Сайын, Маалдыр-оол болгаш өске-даа колхозчуларын дугайын бизээ. «Күш-ажылчы элчегде» деп эгелиг информация парлатынган. Ында болза, Бай-Хаак МТС-тин мурнакчы комбайнлары Ряскин, Беспалов, Черепанов оларын чедикши күүсүн демделгээн, «Революциянын чалдыгы» келээ ажал-агы артелинин мал кыштагалдышкыныг белеткелди эки чорудуп турар колхозчу-

ларын ында база мактаан.

Партиянын XIX съездизинге ВКП(б) Төп Комитетинин материалдарын бүгү чоң деткип турар. Олар боттарынын күзелдерин патриотчу сөстөр-биле база илергейлеп турарлар. Бий-Хем районун көдээ ажал-агы кидизинин агроному Яровичевтин мындыг сөстөрин районун «Сталинчы» солуну парлаан: — Партиянын XIX съездизин чылдыр дугайында дымнадыгын улул өөрүшкү-биле уткаан мен. Ол болза, мээң күжүмнү болгаш энергияны улам күштелдирген. Съездиге төөгүлүг документилерни таныжып тура, Төрөөн чуртун чаагайжылдылганын, Ленин—Сталинның партиязынын улул херээжин алдарына ам-даа эки болгаш хөй ажалдарны кылдыры күзөңгидир.

Ол-ла районун «Красный пархар» колхозтун инек саанчызы Биче-уруг колхозчуларын хуралдыг мынча деп чугаалаан:— Чаа беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездизин директиваларын төлөвилели болза, совет улустун материалдыг болгаш культурул чаагай амьдыралыг дугаарында коммунистер партиянын, эш Сталиннын соксаал чок сагыш салышкынын илергейлеп турар-дыр. Бистин дугайында ада эзунуң сагыш салышкынын дээр коммунистер партияга, улул башкы Сталинга чүрөктин ханьзындан өөрүп четпегиники илеретим. Эш Биче-уругуң бо патриотчу сөстөр солун парлаан.

Областың бүдүрүлгө, албан черлеринде, колхозтарда, совхозтарда болгаш машина-трактор станцияларында ажалчы чонун күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрүшкүнү улам күштөлип турар.

Районнар солуннарынын мурунда чаа-чаа сорулгалар туңгустууң турар. Парлагга болза, массанын байлак дуржулгазын ажалдаанышаан, чоңун инициативанын болгаш патриотчу эгелээшкенин үгү-ле хемчеглер-биле деткир учурлуг. Социализмге чарышка аянган бедик хүлээлгелерин херек ырында күүседиринге массанын идеялиги көдүрер болгаш организастаар.

Районнар солуннары болза, социализмге чарыштын мурнакчыларын дуржулгазын доктаамал чырдаар, арыштын организациалары болгаш сорук киричиликтер болур партия организациаларынын ролон делгегенгей болгаш тода көргүзөр, адаандан өрү кээп турар шүгүмчүлөд болгаш бот-шүгүмчүлөд шийтирерин-биле деткир, кадрларын, коммунистерни болгаш-бүгү ажалчы оңуу бедик негелделгип болурунга, елестерге эптеп чок болур чорукка кижизидер керек.

Д. РЫЛОВ.

Профэвилел организациязының ажалын экинжидер

Партия организациазынын талазында профэвилел организациазынын ажал-чорудулганын хүн-бүртде сонуржап, партия хуралдарына оң даргазынын өтөтөрүн дыкшап, оң ажалыг практиктиг дузаламчаларын доктаамал көргүзүп турар учурлуг. Партия болгаш профэвилел организациалары эки ажалдап турар бүдүрүлгелерде, албан организациаларда ажал-агыгы болгаш политиктиг сорулгалар чедикши күүсүн-биле шийтирлетип турарын фактылар тодаргай көргүзүп турар.

Бий-Хем районун «Өөк» совхозунда ажалчынар комитетин совхозтун мурунда салдырган ажал-агыгы болгаш политиктиг сорулгаларын чедикши күүсүн шийтирлээр чарыштын мурнакчыларын парлаан. Комбинатта күш-ажылдын бүдүрүкчүлүү бедип турар. Формировщиктер М. Двоглазьева, Т. Гусева съездиге уткүштүр чарыштын

нери боттарынын аразында ажал хуваалданын тургузуп албаан. Профэвилел кечигүнеринге комитеттин шүгүмү-биле тодаргай даалгалар бербеин турар, оң учурунда оларнын мурнакчы ролу көзүлбейн турар.

Ажалчынар комитетин болза, чарышты калбартыр, күш-ажылдын ажалчынар ортузунда социализмге мурнакчы дуржулгазын непередип учурлуг. «Өөк» совхозтун ажалчынар комитетин ажалдын ол чугула участогун шуут утка. Совхоз бүдүрүлгезин янзы-бүрү участкаларында ажалчынар ортузунга социализмге чарышты организаставайн, ону удуртпайн турар. Совхозта комбайнлар Н. Кузнецов, Х. Байыр-оол, бызаа азыракчызы Тутыцева олар ышкаш алдарлы мурнакчылар бар. Шак ынды мурнакчыларын хүрээленин өстүрер учурлуг.

Ажалчынар комитетин бодунуң ажалына активчилерни эки ийириштирбей, ылангыч келээ ажал-агынын специалистерин дамып ажалдавайн турар.

Совхозта ажалчынар комитетин ажалчы, албан-хаакчытарын негелдеринге кичээгэй салбайн турар. Ажалчы, албан-хаакчытарын ажал төлевирин чогуур өйтел бербеин турар таварылгалар бар. Ажалчынар комитетин ону знаа-ла көрүп эрттирип турар. Мал ажалынын фермаларында ажалдап турар чамдык ажалчынарнын чурттал олурар бажынарны септетимээн болгаш чугайлатынмаан. Чамдык ажалчынарнын талазында ажалчынар комитетинге хомудалдыг билдиришкенин кирип турар, ыңчалза-даа комитет оларны чогуур өйүндө харылап бербеин келген.

Совхозтун ажалчынар комитетин партия организациазынын удуртулгазы-биле ажалчы болгаш албан-хаакчытарын ортузунга культурист массалыг ажалдарны калбартып чорудуп учурлуг. Ол талазы-биле

ажыл сөөлү үеде барык-ла соксаан. Хайа солуннары, агиткуудустарын болгаш хүндүлөп, көрүзүп самбыраларынын ажалын экижилдигенин партия, профэвилел организациалары чедип албаан. Лекциялар, илеткелдер номчулгаларын, кино көрүлдөрүн боттарынын шүгүмү-биле организаставайн турарлар. Клубта бот-тыңгыңыр уран-чүүлдүн бөлүмүн организаставаан. Ол клуб ажалчы, албан-хаакчытарын культуразынын өзүлүг одаа болуп шыдавайн турар. Оң кышкы сезонга уткүштүр септелген «ам-даа» сгелгезэн. Уран-чүүл бөлүмүнге херегалээр оюн херекселдерин ажалгазы кочуган багай болуп турар.

Ажалчынар комитетин эргезинде янзы-бүрү дык хөй номнар бар. Ол болза, библиотека салыр бажың чоңундан ажалгаатынай чыдар.

Ажалчынар ортузунга профэвилел организациазынын кижизидиге ажалды дыкка кошкак. Чамдык кижилерин талазында күш-ажылдын чурдунун урээр чоруктарын бары ол дугайын херечилеп турар.

Профэвилел организациазы масса-биле хүн-бүрү харылдасын кошкатан, профэвилел организациазынын хүрээленин сөөлү үеде чаа кечигүнер кирбейн турар. Комитет кечигүнерин дадымыр безин чөк хавырып шыдавайн келген. Чамдык кечигүнер 5—6 айлар дургунда дадымырын хавырпаан.

Совхозта ажалчы комитетин ажал-чорудулганын экинжидер дугайында профэвилел обкому база ажалдаза чогуур. Совхозта партия организациазы ажалчы комитетин эки удуртуп тургаш, оң дузаламчалы-биле совхозтун мурунда ажал-агыгы болгаш политиктиг чугула сорулгаларын чедикши күүсүн шийтирлээр хандырап керек.

М. КАВАА-САРЫГ.

Кыдат улустун улуг тиилелгелери

Тоюу районда колхозтар аразынын электри станциясын тудуп турар. Ооң күжү 80 киловатт. Ол станция тутунган соонда Тоюунун колхозтарына Ильянин лампазы хып эгелээр болгаш электри күжүн колхозтар будуруул гелеринге калбаа-биле хереглээр.

Чуруу А. Еромоавтви.

ЧОНГА НӨРГҮЗЕР ЭМ ДУЗАЛАМЧЫЗЫН ЭНИЖИДЕР

Совет эм болза, делегейде эңне дээрэ эм болур. Ленин—Сталиннин партиясына удурткан чүгөле совет чуртка аптекалардан эм сатып алыры хостуг. Коммунисттик партия биле Совет казак медицина үлетпүрүнүн дугайында үргүлчү сагыш салып турар. Курүне чаа фармацевтик заводдарына, аптекаларынын тудуунга, медицина үлетпүрүнүн материал-техниктиг суурун чаа дерилгелер-биле долдурууна, мергежилдик специалисттерин белегээрине чыл бүрүде хей түнүгү ачка-хөргөңгүн чарыдап турар. Ооң түнелинде чуртта аптека четкизи соксаал чок өзүп турар. Ынчангаш эмнер чурттакчы чонче улам-ча чоокшулап турар.

Тываның Совет Эвилелинин составына киргенинин соонда бэзин бистини областа аптекаларын саны ийи катап өскөн. 1945 чылда Тывага чүгө 9 аптека турган ийикте Мөңгүн-Тайга, Терек-Хөл, Эрзин, Бай-Тайга ышкаш ырак районнарнын чурттакчы чонунга эм дузалламчызы чедиринг эвес турган. Чүгөле 1949 чылда областың бүгү районнарын шудузуунга аптекалар ачылдып эгелээр. Совет Тывада 18 аптекалар, 1 төп аптека склады, мааз, настояка болгаш өске-даа эмнерни хөйү-биле кылып турар бир галеново-фасовтук лаборатория, областың аптекаларына эмнерни шыны-биле кылып турарын хайгаарал көрүп турар 1 контрол-анализ лаборатория, санитарияның болгаш гигиенаның 1 маганизи, 2 аптека киоскалары болгаш 97 аптека пунктулары бар. 1945 чылда бараан саарылгазы 1.033,4 муң рубль турган болза, 1951 чылда 3.043,8 муң рубль апарган. 1945 чылда областче 908,4 муң рубль түнүгү бараанын сөөртүп кырган турган болза, 1951 чылда 3.771,1 муң рубльдин бараанын сөөртүп эккелген.

Коммунисттик партиянын болгаш Совет казактың сагыш салышынын ачыында Тыва автономнуг область чүгөле 1952 чылда бэзин 4 ренгит тургузуларын болгаш өске-даа дерилгелерин база 100 муң рубль өртектиг стретомонию, пенициллин, сульфитин, паст дээн ышкарч уленил ховар эм бараанынын халаска алган. Чурттакчы чонга эм дузалламчызын чоокшуладарынын база бир аргазы болза, эмнер турар эмчилерин хөйү-биле бижикил бир турар эмнерни фабрикаларга, заводтарга, галеново-фасовтук лабораторияларга, аптекаларга болгаш расфасовкаларга четчир санныы-биле кылып белегээр болур. Ындыг байдал хандырттыган турда, азыркы кизи эмчиниң бижикил берген канды-даа эмин аптекага келгеш, дораан ап болур.

Ындыг болза-даа, үр уде шыгжач четтүрүрүнгө чамдык эмнер быжыг эвес. Ынчангаш ындыг эмнерни айткан үде белегетип кылары чүгула.

Фельдшер-акушер пункт бурузунуң чанында организаастап тургускан аптека пунктулары чонга эмнерни чоокшуладарына улуг рольдуг.

Аптека ажилдагы чүгөле чурттакчы чонун болгаш эмнегелер албан черлерин эм-биле хандыраар эмчилеринге рольдуг болуп турар эвес, харын социалисттик көдө ажил-агынын экономиказынга база ужурудузгун болуп турар деп чүвени аптека четкизинин өзүп турар бараан саарылгазы көргүзүп турар.

Тыва аптека эржелелинин өзүп турар бараан саарылгазы тубуржа, областың аптека четкизинде улуг четпестер бар. Ам бо үде төп аптека складада 3—4 чылдар мурнунда сөөртүп эккелген 80 муң рубль өртектиг, дүргөн саарылгал эвес барааннар чыгып турар чорук, аптеканын ажылынга шаптык чедирип турар. Моон мурнунда каппал

болгаш химиялыг дайынны чорудуп турарлар. Япон реакционерлер-биле хоойлу чок чангыс талаалыг керэени чарып алгаш, АКШ-тын империалистери болза, Ыраккы Чөй чүкке агрессияга ажыглаар сорулга-биле япон милитаризмин катап тургузарынче калбак хемчээлдиг кирипкенер. Америк-англи империалистерин бугу атакаларын маалырлыг ойтур шавар талазы-биле корей улуска кыдат улустун эки-турачылары дузалажып турарлар.

Кыдат улуска улуг дузаламчыны тайбынын тук тудукчузу—улуг Совет Эвилели чедирип келген, ам-даа чедирип турар. Совет Эвилели биле Кыдат Улус Республиканын аразына найарал, эвилел болгаш бот-боттарыга дузалажылга дугайында 1950 чылдын февраль 14-те чардынган Керээ ийи улуг улустарнын төөгүлүг найыралин улам быжылган, ол найыралды тайбаң дээш демиселдин кизи төрелгетен төөгүзүңге көстүп көрбээн улуг күжү кылдыр хуудуруган.

Москвага Совет Эвилели биле Кыдат Улус Республиканын аразында бот-боттарыга найыралдыг бичир чоруктун болгаш сеткилин чүректин ханызында илеретчир чоруктун байдалы-биле өрткен чугаалажыгшыкынар ийи улустарнын найыралдын улам быжыктырган. Ук чугаалажыгышкынар болза, Кыдат Чанчунь демир орукту кады эгелээр талазы-биле бодунун бүт эгелерин орукка хамаарышкан бүгү эт-херекселдер-биле кады Кыдат Улус Республиканын Чазанга шутт өңүт кылдыр Совет Чазактын халаска шилчип бээринин дугайында дугуржулга-биле доозулган. Бүгү талаалыг тайбын керээни чарарында Япониянын ойталааны-биле холбаштыр, база оң ужурунда япон агрессиянын катап-таарынын айылы тургустунуп келгени-биле холбаштыр кады ажыглатканын турар кыдат шери-далай базасы Порт-Артурдан совет шери-лерин үндүренин хуусаазын Совет Эвилели биле Япониянын, база Кыдат Улус Республика биле Япониянын аразында тайбын керээни чардыгыже чедир узалды дугайында Кыдат Улус Республиканың Чазанын дилээн хандырыныга Совет Чазак чөпшөрөшкен.

«Совет Эвилели-биле Кыдат Улус Республиканың аразында улуг найырал болза, чаа агрессиянын кыжынышкыныга удур иделгидиг магдалдыл болур болгаш Ыраккы Чөң-чүккө база бүтү делегейге тайбынның күчүлүг чөленгижи болур» деп улуг Сталиннин 1952 чылдын сентябрь 2-де кыдат улустун баштыңчызы Мао Цзе-дунга чоруткан байырлыг телеграммасында оң чугаалаан бо сөстөрүнүн канчаар-даа аажок ханы угаанын үстүнде дугуржулга база катап демдегелер турардыр.

Америк империалистерин Ыраккы Чөң-чүккө үргүлчүлөп турар агрессиязынга харын кылдыр кыдат улус болза, бодунун тайбын дээш демиселин улам күштөлдирип турар. Улустарга тайбынын хандырыныча кыдат улустун ийи чүткүлүнүң тодаргай херечизи болза, Азия болгаш Оожум океан чурттарынын тайбын талаалыгынын Конгресси чымалдары талазы-биле оң инициативазы болур.

Кыдат Улус Республиканын, тургустунганын бээр үш чылдарнын дургузунда кыдат улус болза, оң чоруп орау орау карачангыс шың орук болур деп чүгөге быжымы-биле бүзүрэн. Кыдат улус бодунун шылгатынган удурткучузу—Коммунисттик партияны болгаш оң баштыңчызы Мао Цзе-дунну долгандыр улам сыры катыштып турар. Улустун Чангыс-айи фронтунда бактап турар партиялар болгаш организациялар амгы үде боттарынын хураалында 300 миллион ажыг кижини катыштырып турарлар.

Кыдат Улус Республиканың үш чыл болган оюнун хуңунде Совет Эвилелинин улустары база оон-биле кады депшилтелиг бүгү кизи төрелгетен улуг кыдат улуска байыр чедирип, тайбын дээш, улус-демократтыг Кыдатты улам быжыглаары дээш демиселдин херээңге оң чаа-чаа чедипкинерлиг болурун күзеп турар.

А. МАРТЫНОВ.

чоруун 1950 чылда-ла соксаткан, рыноктарда өртектери турумчуган.

Улетпүрүн болгаш көдээ ажил-агынын катап тургузуушкуну-биле чергелештир Кыдат Улус Республикада бугу улус ажил-агынын үйе-зин чаартылгасын чорудуп турар. Чаа үш демир оруктарны, машина-тургузуушкунуну болгаш өске-даа заводдарны, фабрикаларны чедипкирнини тургузуп турар, нефтинин чаа-чаа скважиналарын болгаш шахталарын тургузуулаан. Кыдат улустун баштыңчызы Мао-Цзе-дунун инициативазы-биле эгелээн, чалдар, суг шыгжыларынын, сууга-рылга каналдарынын тургузуушкуну, хову камгалалынын башкы куржакларынын олуртуушкуну көдээ ажил-агынын улам ийи хөгжүлдээңге улуг удур-дузалыг болуп турар. Улус ажил-агынын катап тургузуушкунун чедипкирнини дооскан чорук чурттуу индустриализацияныче шилчип киреринин үйе-зин суурун салган.

Улус ажил-агынын катап тургузуушкуну болгаш хөгжүлдээң-биле кады улус массаларынын материалдыг болгаш культурулг дөңдөйлү дүргени-биле көдүрлүп турар. Ажил хуңун 14—16 шактан 8—10 шакка чедир кызырганы, социал камгалалдын системазын чорутканы күш-ажылдын камгалалы, ажил төлөвини үш чылдарнын дургузунда ортука-биле 60—120 хуу бедиткени ажилчыларнын материалдыг байдалын дыка экижиткен. Чер реформазы болза, куш-ажылыч тараачыларны аш амыдыралды болур чоруун чок кылган. Шаанда куш-ажылыч тараачынар чүгөле аргыда дээш чыл бүрүде ийи миллиард пуд хире тарааны помещиктерге берип чоруйнаар. Амгы үде ол бугу тараа тараачынарнын эргезинде болуп турар. Ажил чокталыр чорукту узуткааны болгаш ажил төлөвинин дыка улгаттырган чорук интеллигенциянын болгаш албан хаагычтарныкы материалдыг байдалын экижиткен. 1952 чылдын эгезинде үлетпүр бараанынын 10 муң ажыг хевирлеринин өртектери чигеткени чонун бүгү экзертеринин материалдыг чаагай амыдыралын улам бедик көдүргөн.

Улус-демократтыг тургузуг болза, эртем болгаш культураже орукту ажилчы чоннарын мурнунга калбаа-биле ажиткан. Улусту карачы будурулукке тудуп турган империалистерин болгаш гоминданчы бөлүктү тергилен турган үезинде чуртка яонун 90 хире хуузу бижики билбес турган. Амгы үде республикада школарнын четкизи дыка калбарган, улуг назылыг кижилер өөренип керееки школарын тургузуулаан. Дайын мурнунда чылдарда гоминданчы өзү-чурумуну үезинде бүтү чуртка чүгөле 14 миллион хире кизи өөренип турган болза, амгы үде школарда 70 ажыг миллион кизи өөренип турар. Хелези чокка өөренип чорукту киргенин ачыында амгы үде өөреникчилерин хей кезин ажилчыларнын болгаш тараачынарнын уруулары болуп турар. Национал культура дүргени-биле хөгжүп орап. Улустун кадык камгалалынын талазы-биле бир дугаар улуг чедипкинер чедип алынганын.

Кыдатта тиялелделиг демократтыг тургузуушкуну болза, улус-демократтыг тургузугуну ханы амыдыралчы чоруунун дугайын, капиталистик тургузугдан оң артык күштүн хережилеп турар.

Кыдат улустун чедипкинери болза, америк империалистерин үзүк-соксаал чок атакаларынын байдалларында чедип алынганы. Америк империалистер болза, улусту Кыдаттың капиталистик чурттарынын дипломатия болгаш экономика талазы-биле хураалзын организаастап, гоминданчы бөлүктүн артышыкынырын калбаа-биле деткип, республиканың девискээринде шпичончу болгаш хоралакчы ажилдарны калбартып чорудуп турар, база олар Кыдаттын Тайван ортулун эжелеп алганнар.

Улусту Кыдатче халдарына ажыглаар пландар тургузуп алыр деп чүткүрүшканын, америк араатаннар болза, корей улуска удур ханыг эжелекчи чорукту эгелээр. Олар Кыдаттын кызыгаарларын үзүк чок үрөп, сонгу-чөөн чүкте кыдат хойрайларын болгаш суурларны бомбалап, бузар-бак бактериологтуг

бараннанын хуусаазын Совет Эвилели биле Япониянын, база Кыдат Улус Республика биле Япониянын аразында тайбын керээни чардыгыже чедир узалды дугайында Кыдат Улус Республиканың Чазанын дилээн хандырыныга Совет Чазак чөпшөрөшкен.

«Совет Эвилели-биле Кыдат Улус Республиканың аразында улуг найырал болза, чаа агрессиянын кыжынышкыныга удур иделгидиг магдалдыл болур болгаш Ыраккы Чөң-чүккө база бүтү делегейге тайбынның күчүлүг чөленгижи болур» деп улуг Сталиннин 1952 чылдын сентябрь 2-де кыдат улустун баштыңчызы Мао Цзе-дунга чоруткан байырлыг телеграммасында оң чугаалаан бо сөстөрүнүн канчаар-даа аажок ханы угаанын үстүнде дугуржулга база катап демдегелер турардыр.

Америк империалистерин Ыраккы Чөң-чүккө үргүлчүлөп турар агрессиязынга харын кылдыр кыдат улус болза, бодунун тайбын дээш демиселин улам күштөлдирип турар. Улустарга тайбынын хандырыныча кыдат улустун ийи чүткүлүнүң тодаргай херечизи болза, Азия болгаш Оожум океан чурттарынын тайбын талаалыгынын Конгресси чымалдары талазы-биле оң инициативазы болур.

Кыдат Улус Республиканын, тургустунганын бээр үш чылдарнын дургузунда кыдат улус болза, оң чоруп орау орау карачангыс шың орук болур деп чүгөге быжымы-биле бүзүрэн. Кыдат улус бодунун шылгатынган удурткучузу—Коммунисттик партияны болгаш оң баштыңчызы Мао Цзе-дунну долгандыр улам сыры катыштып турар. Улустун Чангыс-айи фронтунда бактап турар партиялар болгаш организациялар амгы үде боттарынын хураалында 300 миллион ажыг кижини катыштырып турарлар.

Кыдат Улус Республиканың үш чыл болган оюнун хуңунде Совет Эвилелинин улустары база оон-биле кады депшилтелиг бүгү кизи төрелгетен улуг кыдат улуска байыр чедирип, тайбын дээш, улус-демократтыг Кыдатты улам быжыглаары дээш демиселдин херээңге оң чаа-чаа чедипкинерлиг болурун күзеп турар.

Яслини катап ажилдадыр

Колхоз будурулгезинге херээженер улуг күш болур. Ол күштү нийтин ажилына киириштеринге уруулар яслиин колхозка организаастаарында улуг хамаарылгалыг болур.

Ындыг тубуржа, Чөен-Хемчик районун Ленин аттыг көдээ ажил-агы артели май, июнь айларда эки ажилдап турган яслини хагташ, сөөлгү үезинде дүүжүт ажаап алышыкынын хайнышыкынын үезинде уруулар яслиин ажилдаптайн турарынын хараазы-биле будурулгениң бир кол күжү хей-хей колхозчу херээженер боттарынын аалдарында урууларын ажаап олурар.

Яслини ажилдавайн турар чылдагааны болза, колхоз баштаар черинин даргазы эш Доктугу яслиге ажилдап болур эки кижилерни таарыштыр тургуспаанында болуп турар.

Иелерни ажаап алышыкыче бурун киириштер сорулга-биле колхоз баштаар чер болгаш партия эге организаация чогур хемчегин ап, уруулар яслиин ажилдадыр чугула.

А. МАРТЫНОВ.

Д. СЮРН-ООЛ.

эргезин ажыглавышаан, олар ийи автономнуг областтарны, 100 ажыг национал автономнуг районнарны тургузуп алганнар.

Улустун Чангыс-айи фронтунун үндезин болза, ажилчын агыннын тараачынар-биле эвилели болуп турар. Ажилчын агы болгаш оон шылгатынган баштыңчы коммунисттик партия—Чангыс-айи фронтунун болгаш улус эрге-чагыргаларынын органнынын ылап деп көрдүгөн удурткучу болур.

Чуртка империалистерин тергилен чагырамы кезээде узуткаан. Чурттуу америк монополияларын кулданышынынга берип турган улуска удур гоминданчы чазактын дугуржулгаларын хүлээп алырын Кыдат Улус Республика шийтирилди-биле ойталаан. Даштыкы кижилерге тургускан бугу эргелери чок кылган, даштыкы садгынны, сан-хөөнүг болгаш чурттуу казар байлактарынын талазы-биле америк болгаш өске-даа монополияларны тургускан контролдарын чок кылган.

Куш-ажылыч тараачынарнын чер дуайында чүс-чүс чылдарда бодап чоран күзөл-бодалдары боттанган. Чурттуу девискээринин хей кезинге револустиг чер реформазын чорудары бо чылдын күзүнде доостур. Ол реформа болза, Кыдаттын 400 миллион ажыг көдээ чонун, азы бугу кизи төрелгетенини алдынын бер кезинден хөйүн хаара туткан. Помещиктерге хамааркыш турган чер, мал болгаш өске-даа эт-хөргөңгүн хураагааш, чер чок болгаш бичи черлиг тараачынарнын өңтүзү кылдыр халаска шилчидип берген. Тараачынарнын помещиктерге бээр кулданыкчы өрелерин чок кылган.

Черни ап, феодалдыг бектелгелден хосталгаш, чүс-чүс миллион тараачынар помешиктик кулданыкындан кажан кезээде адырылганнар.

Бүгү демир оруктарынын болгаш харылзаа хөргөңгөрүн, а ол ышкар сатыныкчы буржуазиянын болуп турган банкларынын, Улетпүрүг болгаш садыг будурлгелерин национализаасташкынын чорутунган. Оон түнелинде чурттуу улус ажил-агынын хөгжүлдээңге шийтирилди рольду ойнаар курүне экономиказынын күчүлүг, дүргөн өзүп орап сектору республикага тургустунган. Демир оруктардан аңгыда, харылзаанын хөргөгилери болгаш кол-кол баакылардан аңгыда күрүненин сектору болза, аар үлетпүрүңа 70—80 хуузуң, чийк үлетпүрүң 40 хуузуң, база судоходствонуң 60 хире хуузуң бодунда хаара тудуп турар.

Гоминданчыларнын улуг үрегдээшкенине таварышкан улус ажил-агынын катап тургузарына, хүрээлээшкин тургузуп алгаш шаптыктаарын америк империалистери ораддашканын. Ыңчалда-даа тийлээс улусту аар-берселер коргууду шылдаваан. Совет Эвилелиниң ак сеткилдиг дузаламчыныга даянып алгаш, кыдат улус болза, бодунун бүстүп үрелген экономиказын үш чылдарнын дургузунда катап тургузуп алган.

Амгы үде бугу кол-кол демир оруктар, телефон болгаш телеграф харылзааларынын херекселдери ажилдап турар; аар болгаш чийк үлетпүр катап тургустунган. Улетпүрүг будурулгениң чылда нийти хемчээли бо чылын дайын мурнунда турган денеллиге чете берген. Акай болгаш кандан кылган кылыглар, машиналар будурун үндүрүлгези болгаш хөмүр даш тывыкы 1952 чылда Кыдаттын төөгүзүңде эң бедик денелде чедип турар. Аар үлетпүрүнүң дыка хей адырлары, а ол ышкар чийк үлетпүрүнүң барык шупту адырлары шаанда бир чедип алынган турган эң бедик денелди ажа берген болуп турар.

Мангыс помещиктерден хосталган көдээ ажил-агы улуг чедипкинерини чедип алган. Продукциянын чылда нийти хемчээли бүдүн чартык катап өскөн болгаш дайын мурнунда денелли база ашкан. Оон-биле кады тараа будурулгези барык 40 хуу белдээ, а хөөн будурулгези үш катап белдээ. Кыдат аш-чөм болгаш хөөн-биле чүгөле бодун хандырынын алган эвес, харын дыка хей артыкшылдыг тарааны өске чурттарга дуза көргүзери-биле бир-ле дугаар чурттан үндүр сөөртүп турар апарган.

Саазын ашканын үш чокталыр

Белеткелдерни чорудар ужурулуг турган

Белеткелдерни чорудар ужурулуг турган.

Районо болгаш райсовет куүскому бодунун үндүргөн шийтирнин чүгөле күүселдизин хынавайн турар эвес, харын ону шуут удтан турганында Аянтгыда ол эге школа чаа өрөдильте чылын белеткел чокка эгелээн. Ында 43 өрөншчилги 3 клас бар, бирги класста чүгөле 7 уруг өөренип турар.

Интернат кылдырмаан, класстарнын септелгези бүтпезин, одага ыякы белеткетинмесин. Школяны 3 башкызынын олурар бажынаары белен эвес.

Б. МАКСИМОВ.

Бо хун, октябрын 1-де беш чүс миллион кижилдиг кыдат улус болза, Совет Эвилелиниң болгаш улус демократиянын чурттарынын улустары-биле кады, бугу кизи төрелгетен-биле кады Кыдат Улус Республиканың тургустунган хуңунден бээр үш чыл болган оюн демдегелер турар.

Уш чылдарнын мурнунда, СССР-нин шийтирилди ролло-биле гитлеризм Германияны болгаш империалисттик Японияны чылча шапканын түнелинде кыдат улус Кыдаттин Коммунисттик партиянын болгаш оон шылгарангай баштыңчызы Мао Цзе-дунун удурттулганы-биле төөгүлүг тиленгени чедип алган. Империалистерин болгаш чурттуу иштиңге турган оларнын дузалакчылары—помещиктерин болгаш капиталистерин дарлаан дүүжү октааш, улус болза, эрге-чагырганы бодунун холдарына алган. Чартык фашисттик гоминданчы диктатуралыг чартык колония болуп турган чурттан Кыдат болза, улус демократиянын хамаарышпас чурту болуп хууда берген.

Кыдат улустун тийлелгези болза, империализмин бүгү делегей системазына өлүмүг согушкуну—улуг Октябрын тийлелгезинин соонда эң-не күштүг согушкуну берген. «Кыдат демократиянын тийлелгези-биле чүгөле кыдат улустун төөгүзүңде өвөс харын Азиянын империалистерге дардалдып турар бугу улустарнын төөгүзүңде чаа арнын ажитынган. Азиянын, Оожум океан бассейнинин болгаш бүгү колониалдыг делегейин улустарынын нашо-нал-хосталгалыг демисели чаа, дыка бедик чааже көдүрүлгөн» деп Г. М. Маленков 1949 чылда чугаалаан.

Боттарынын агентизи Чан Кай-шинин дузазы-биле Кыдатты эрге-жок колония кылдыр, Азияга америк агрессияны боттадырыныга хереглээр плацдарм кылдыр хуудурунун ораддажып турган америк империалистерин дайын сөөлдүгө агрессив пландарын кыдат улустун тийлелгези буза шапкан. Империалисттик кулданыкынын чок кылгаш, хей миллион кижилдиг кыдат улус болза, улуг Совет Эвилелин долгандыр катышкан тайбынга болгаш хосталгага ынакшылдыг улустарнын өг-бүлезинче катыжып кирген. Ол чорук тайбынын демократиянын болгаш социализмин бүгү-делегей фронтунун хемчээл чок быжыктырган болгаш чаа дайыннын кысыкчыларын империалисттик лагерин дыка кошкаткан.

Кыдат Улус Республиканын тургустунганын соонда кыдат улус болза, коммунисттик партиянын удурттулганы-биле бодунун бүгү күштерин антиимпериалисттик болгаш антифеодалдык революцияны эң дүргени-биле доозарыне угландырган. Ону боттадырыныга сатыныкчы реаксылыг гоминданчы өзү-чуруму бурун-биле чок кылдыр, империалисттик болгаш феодал-крепостниктик дардалды узуткаары, улус ажил-агынын катап тургузары болгаш бурунгаар шийчедирни негетинип турган.

Чүгөле үш чылдар өрткен, ыңчалда-даа бодунун мурнунда тургустунган орунгаларын шийтирлээр талазы-биле канчаар-даа аажок улуг чедипкинерин кыдат улус төөгүлүг кыска хуусааның дургузунда чедип алган.

Империалистерин, помещиктерин болгаш капиталистерин—сатыныкчы сандыкчыларын диктатуразынын чепсээ—эрги, ирий берген гоминданчы курüne аппараты узуткаатынган. Оон орунуга бүтү чуртка үстүңдөн адаанга чедир улус эрге-чагыргаларынын органны—улустун Чангыс-айи демократтыг фронтунун органны тургустунган, ол фронтуга улустун хей кезин—ажылчылар, тараачынар, интеллигенция, албан-хаакчылар, усдарганнар, национал буржуазия болгаш өске-даа патриотчу кижилер катышканын. Эр кижилер-биле кады Чангыс-айи фронтуга херээженер база иделеклиг кижилер турарлар, оларны республика эрги базымчалыг кулданышында алдырган болгаш эр кижилер-биле бир демей эргелери тывышкан. Ол ышкар Чангыс-айи фронтуга кыдат эвес улустарнын 40 миллион ажыг хамаатылары база катыжып турар, олар база кыдаттар биле ден эргени алганнар. Автономнуг турар

Удуртулгандан уттундурган

Барын-Хемчик районун «Комсомолец 30 чыл» колхозта эге школа эргелекчиз эш Сынаа) 1952—53 өрөдильте чылынга багай белеткенер. Ук школаны бо чылын улуг Аянтгыже көжүрер турда, ону ол колхозтуң даргазы эш Маалыр-оол, ында парторганизация секретары эш Тырыс олар күүспезинер.

Удурген шийтирнин күүселдизин хынаваас, оон-биле хамык чүве чылаар боттарын кылдыр санаар чорук районо болгаш райсовет куүскомуна ам-даа бар. Ол школыны көжүрер айтыр боттанмаан чүве төлөдө, амгы турган черинге бугу

Удуртулгандан уттундурган

Белеткелдерни чорудар ужурулуг турган.

Районо болгаш райсовет куүскому бодунун үндүргөн шийтирнин чүгөле күүселдизин хынавайн турар эвес, харын ону шуут удтан турганында Аянтгыда ол эге школа чаа өрөдильте чылын белеткел чокка эгелээн. Ында 43 өрөншчилги 3 клас бар, бирги класста чүгөле 7 уруг өөренип турар.

Интернат кылдырмаан, класстарнын септелгези бүтпезин, одага ыякы белеткетинмесин. Школяны 3 башкызынын олурар бажынаары белен эвес.

Б. МАКСИМОВ.

Аптека ажилдагы чүгөле чурттакчы чонун болгаш эмнегелер албан черлерин эм-биле хандыраар эмчилеринге рольдуг болуп турар эвес, харын социалисттик көдө ажил-агынын экономиказынга база ужурудузгун болуп турар деп чүвени аптека четкизинин өзүп турар бараан саарылгазы көргүзүп турар.

Тыва аптека эржелелинин өзүп турар бараан саарылгазы тубуржа, областың аптека четкизинде улуг четпестер бар. Ам бо үде төп аптека складада 3—4 чылдар мурнунда сөөртүп эккелген 80 муң рубль өртектиг, дүргөн саарылгал эвес барааннар чыгып турар чорук, аптеканын ажылынга шаптык чедирип турар. Моон мурнунда каппал

ВКП(б) XIX съездинин чымылдар дугайында өөрүшкүдүгү мезэни Тыва аптека эржелелиниң коллективин улуг хайнышыкынын көдүрүлүшкүн-биле уткуп алган. Партиянын XIX съездинде алдар кылдыр социалистик хүлээлгелерин ая, чонга эм дузаламчызын күштөлдирер талазы-биле чаа-чаа түнелдери чедип ап турар бис.

Совет күрүнени моон сонгаар быжыдар, коммунизмнин тийлелгези дээш куш-ажылга чаа-чаа чедипкинер-биле партиянын XIX съездин уткуур херек.

Е. ИВАНЧЕНКО.

кол аптека эржелелин тыва область салбырынның даргаынын орадакчы.

Культура тургузушкунунуң талазы-биле Кыдат Улус Республиканың чедишикинери

ПЕКИН. Чырыдышыкын министр Ма Сю-лунун «Кыдат Улус Республиканың туруп келген үш чылын дургунда улус чырыдышыкынын талазы-биле чедишикин» деп чүүлүн «Женьминьжао» солун парлап үндүргөн.

1949 чылдың кыжынында чуртка 130 муң студенттерин 191 дээди өөрмөдөгү черлери, 1.270 муң өөрмөдөгү черлери, 5.200 ортумак өөрмөдөгү черлери, 24.200 муң кижиги өөрмөдөгү черлери, 364.700 эге школалар саанатын турган.

Уш чылдың дургунда улус чырыдышыкынын бурунгар улуг базылары кылган. Амгы үеде эге школаларда өөрмөдөгү черлери саны 49 миллион кижиге чедип, ортумак өөрмөдөгү черлеринде 3 миллион ажы кижиге чедип турар.

Уш чылдың дургунда улус чырыдышыкынын бурунгар улуг базылары кылган. Амгы үеде эге школаларда өөрмөдөгү черлери саны 49 миллион кижиге чедип, ортумак өөрмөдөгү черлеринде 3 миллион ажы кижиге чедип турар.

августа оларнын саны 3.020 муң кижиге чедип өскөн. 1951 чылда 12 миллион тараачынар кышкы школаларга барып өөрмөдөгү турган.

Амгы үеде ажилчын болгаш тараачын аныктарга өөрмөдөгү черлеринде эжиктери калба-биле ажитынган. Өөрмөдөгү черлеринде кирип турарынын үезинде оларга чингелдерин тыпсып турар.

Амгы үеде ажилчын болгаш тараачын аныктарга өөрмөдөгү черлеринде эжиктери калба-биле ажитынган. Өөрмөдөгү черлеринде кирип турарынын үезинде оларга чингелдерин тыпсып турар.

Профессорлар-башкылар составынын политикаг кижизидилгезинин база башкыларнын болгаш студенттеринин материалдык байдалын экижидеринин талазы-биле кылдыгын улуг ажилды айттышаан.

Ажилчыннарнын болгаш тараачынарнын чырыдышыкынын талазы-биле кайгачтык чедишикин» деп чүүлүн «Женьминьжао» солун парлап үндүргөн.

Уш чылдың дургунда улус чырыдышыкынын бурунгар улуг базылары кылган. Амгы үеде эге школаларда өөрмөдөгү черлери саны 49 миллион кижиге чедип, ортумак өөрмөдөгү черлеринде 3 миллион ажы кижиге чедип турар.

Албаниянын чер-чер эрге-чагырганын органнынганга сонгулдарын түңнели

ТИРАНА. Сентябрь 21-де болуп эрктен локатиттерин улус советтеринге сонгулдарын түңнелидеринин дугайында тускай медээ өзүгар алырга, сонгулда дандыг буртуктеткен сонгукчуларнын саны 626558 кижиге, бадылашкынга 625492 кижиге ийикте, азы сонгукчуларнын 99,83 хуузу киришкен.

Бонн сүлчээзинге удур

БЕРЛИН. Сентябрь 24-те Бременге «Чагыс-аай чорук, тайбын болгаш хосталга дээш катыштырыкчы немец шимчээшкын» деп организация митинг чыктырган.

Немец чонун калбак кезектеринин чүлдүзүнгенин өзүгар улус палатанын төлөөлеринин инициативасы-биле эгелээш нинити-герман чугалажышыкынын чоккук үенин дургунда уламчылап чорударын бонн парламентинин депутаттарын доктор Вирт кыйгырган.

Японияда ажил-соксадышыкыны

ТОКИО. Токио радиозунун дындадын өзүгар алырга, ажил төлөверин бедидеринин дугайында болгаш куш-ажылы дугуржугалар дугайында чугалажышыкынын кавдыг-даа түңнели чок болганын Япониянын элктир улестүрүнүн ажилчыннарнын национал эвилели элктир станцияларнын ажилчыннарнын алды шактыг ажил соксадышыкынын чарлаан.

Сентябрь 24-те эртеннин 11 шакта чурттуң янзы-бүрү районнарыдан Токиога келген медээлер өзүгар алырга, ажил соксадышыкынын түңнелинде бүгү чуртка суугу-биле ажилдар 94 элктир станциялары болгаш чылгык-биле ажилдар 11 элктир станциялары боттарынын ажилын соксаткан турган.

Америк импералистер Азиянын улустарынын культуразынын дайзыкнары

ПХЕНЬЯН. «Минчжу Чесон» солунда парлаан чүүлде чугалап турары бола:

АКШ-тын реаксылыг парлагазы «Американын үнү» ышкаш база-ла азия культуразын камгалаар дугайы чугалап, америк дайзыкнары азия культураның «тежээкчи» болгаш камгалакчысы кылдыр бижип турар.

Былчазда-даа, ол пропагандист чонун арга кымны-даа меделешыдас, чүге дээрге, америк импералистер болза, Азиянын улустарынын культуразынын эң каржы дайзыкнары деп чүвени бүгүде билер дээрин ол солун меделеш турар.

Азия культуразын камгалаар дугайы чуртуур турар. АКШ-тын импералистер болза, Кореянын материалдык культуразынын турсаалдарынче, бонн Кореянын школаларынче, музейлеринче, библиотекарларынче, театрларынче болгаш эмнелге черлеринче күштүг чазга тепис болгаш чалбышталып чуртуп турарлар.

Голландияда өртектөр улгадышыкыны

ГААГА. Голландияда эгтин, чуурганын, сливкинын, ристин болгаш аш-чемини өске-даа продуктуларынын өртектеринин улгатканын чарлаан. Өртектөр ортумаа-биле 10 хуу улгаткан, а кондитер кылыгыларынын өртектери 14 хуу өскөн болуп турар.

Квартира хөлезини чоккук үенин дургунда дыкка улгадыр деп турар.

Америк интервентилер болза, Сеулде бодунун чарагы-биле суралгы Кванхвамуну улуг хаалганын, Кэсонда Намдзуну улуг хаалганын, Ченбенде Сэганстын дуганын, Алмаз дагырында Чанастын дуганын болгаш канчаарга-даа шериг объекттери болбай турар Коре уезинин, Кореянын болгаш Ли династиянын үезинин төгүлүг турсаалдарын, база оон-даа өскөлери күл-ыйба, бузундулар кыдыр хуулдурганнар.

Американнар болза, корей улустун материалдык культуразынын турсаалдарын үрегдээри-биле кызыгар-ламай турар деп, ол солун оон ыңай үргүчүлөп бижээн. Олар Сеул музейинин эртинге-байлактарын, Пхеньянын Моранбон дагнын кырында музейинге кадалатынып, турган бурунгар нарын керекседе турган болгаш шимелдерини самчыглап, Сеулде Доксугун музейинден чеченчогоалдын чогаалдарын база Собончонун бурунгу чөвөндө алдын оваадарын, Коре үезинин шаажап кылымдарын, XVI чүс чылдын атсурагалыг дайлыкы Ли Сун Синнин бижээни чагааларын болгаш Чурктарын Америкаже алгаш барганнар.

Бонн чуртка-ла долу эвес барындаалар болза, «азия культураны камгалаарынын» америк лозунгуну хозун-мегечи чорун херек кырында тодаргай чугалап турар-дыр. Мурнуу Кореяда америк интервентилер оон-биле кызыгарлапмай корей улустун национал культуразынын бүгү чүүлдерин чок кылдырып оралдыжып, Мурнуу Кореяда «амыдыралдын америк хевирин» күштү-биле фелтердиш, ону америк гангстержи филмнер-биле, ужур-утка чок романнар-биле, ужур-дурм чок чүүлдер-биле, болгаш оон-даа өскөлөр-биле эмин эртер долдурп турарлар.

Азия культуразын камгалаарынын дугайын алгырып турар америк импералистер болза, херек кырында Азиянын улустарынын национал культуразынын эң каржы дайзыкнары болуп дээрин бо солун тодаргай-лап бижээн.

Кореяда болушкуннар

Кореянын Улустун армиязынын Кол командьдалынын динчидым

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократыг Республиканын Улустун армиязынын Кол командьдалынын сентябрь 27-де медээлээни болза, эрткен хуниун дургунда фронтларга оңа өскөрлишикнер болбаан. Кореянын Улустун армиязынын кезектери кыздат улустун эки-турачы кезектери-биле кадды фронтунуң тус-тус участкаларына ол черлеринге ужур-дузалыг тулушкуннарны чоруткан.

Британ империянын чурттарынын төлөөлекчилеринин чөвүдел хуралы

ЛОНДОН. Сентябрь 22-де Лондонга Британ империянын тускай төлөөлекчилеринин чөвүдел хуралы ажитынган, ол чөвүдел хурал болза, сак-хөө, садыг айтырылгын чугалажып көөр болгаш ол чурттарынын премьер-министрлеринин ноябрьда болуп конференциянын хун айтырынын белектээр ужурду хурал болуп.

Рейтер агентилеринин демдеген турары-биле алырга, баштайгы чөвүдел хуралдын болгаш премьер-министрлеринин ам болуп конференциянын кол-ла сорулганы болза, «стерлинг зонасын төлөкчи аргалыг болгаш даштык дузаламчыдан хамаарышпас болдур» дээш маамурунда чорудуп турган бүгү оралдыжышкындардан эң-не шиттирил оралдыжышкыны кылыры болур.

Чөвүдел хуралдын ажилынын дугайында тускай дындагыларын парлавап деп Англиянын сак-хөө министр-ствозу меделгээш. Былчазда-ла, ол чөвүдел хуралга болгаш ам болушкуннар конференцияга Англиянын болгаш оон колонияларынын АКШ-тан экономунг хамаарыгалыг болуп турар байдалындан үнеринин аргазын тырар оралдыжышкынын кылыр боор деп англи солуннарнын дугайында чүүлдер бижип турар кижилер боттарынын тайлыбыралдарында демдеген турарлар.

«Делегейнин политиктиг айтырылгын дугайында чугалажышкынын» талазы-биле АКШ-тын күрүне департаментинин элээн долу болгаш элээн хундуктедиг болуп саядырны чедиреринин аргазын тургузар дээш» Англия төлөкчи арганы чедип аларын оралдыжып көөр деп «Санди таймс» солунун дипломаттыг допчулакчызы айтып турар.

«Нью Стейтсмен энд нейшн» деп журналын ээлчегин дугарында парлатыган, Англиянын экономунг байдалына холбаштырган чүүлде чугалап турары болза: «Катышкан Штаттарнын экономика болгаш шериг талазы-биле чалчазы болуп турар амгы ролувусту моон сонгар эдилеп шыдаас бис... Бистин хамаарышпас чорувусту каражалааш, бис элээн ырап чоруй барзывса-даа, амдырар арганы бодувушкындар чорукче бичи-даа чорушалаван бис. «Америк селекский оон-даа артык азайдыпса», англиян чиг-эди чедишпесте, өртөлөр канчаар-даа ажак улгадыр аар деп ук журнал айтып турар.

Баштайгы чөвүдел хурал 3-4 неделя дургунда үргүчүлээр.

(СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Кореянын Улустун армиязынын Кол командьдалынын динчидым

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократыг Республиканын Улустун армиязынын Кол командьдалынын сентябрь 27-де медээлээни болза, эрткен хуниун дургунда фронтларга оңа өскөрлишикнер болбаан. Кореянын Улустун армиязынын кезектери кыздат улустун эки-турачы кезектери-биле кадды фронтунуң тус-тус участкаларына ол черлеринге ужур-дузалыг тулушкуннарны чоруткан.

Британ империянын чурттарынын төлөөлекчилеринин чөвүдел хуралы

ЛОНДОН. Сентябрь 22-де Лондонга Британ империянын тускай төлөөлекчилеринин чөвүдел хуралы ажитынган, ол чөвүдел хурал болза, сак-хөө, садыг айтырылгын чугалажып көөр болгаш ол чурттарынын премьер-министрлеринин ноябрьда болуп конференциянын хун айтырынын белектээр ужурду хурал болуп.

Рейтер агентилеринин демдеген турары-биле алырга, баштайгы чөвүдел хуралдын болгаш премьер-министрлеринин ам болуп конференциянын кол-ла сорулганы болза, «стерлинг зонасын төлөкчи аргалыг болгаш даштык дузаламчыдан хамаарышпас болдур» дээш маамурунда чорудуп турган бүгү оралдыжышкындардан эң-не шиттирил оралдыжышкыны кылыры болур.

Чөвүдел хуралдын ажилынын дугайында тускай дындагыларын парлавап деп Англиянын сак-хөө министр-ствозу меделгээш. Былчазда-ла, ол чөвүдел хуралга болгаш ам болушкуннар конференцияга Англиянын болгаш оон колонияларынын АКШ-тан экономунг хамаарыгалыг болуп турар байдалындан үнеринин аргазын тырар оралдыжышкынын кылыр боор деп англи солуннарнын дугайында чүүлдер бижип турар кижилер боттарынын тайлыбыралдарында демдеген турарлар.

«Делегейнин политиктиг айтырылгын дугайында чугалажышкынын» талазы-биле АКШ-тын күрүне департаментинин элээн долу болгаш элээн хундуктедиг болуп саядырны чедиреринин аргазын тургузар дээш» Англия төлөкчи арганы чедип аларын оралдыжып көөр деп «Санди таймс» солунун дипломаттыг допчулакчызы айтып турар.

«Нью Стейтсмен энд нейшн» деп журналын ээлчегин дугарында парлатыган, Англиянын экономунг байдалына холбаштырган чүүлде чугалап турары болза: «Катышкан Штаттарнын экономика болгаш шериг талазы-биле чалчазы болуп турар амгы ролувусту моон сонгар эдилеп шыдаас бис... Бистин хамаарышпас чорувусту каражалааш, бис элээн ырап чоруй барзывса-даа, амдырар арганы бодувушкындар чорукче бичи-даа чорушалаван бис. «Америк селекский оон-даа артык азайдыпса», англиян чиг-эди чедишпесте, өртөлөр канчаар-даа ажак улгадыр аар деп ук журнал айтып турар.

Баштайгы чөвүдел хурал 3-4 неделя дургунда үргүчүлээр.

(СЭТА).

Харысгалгы редактор
О. А. ТОЛГАР-ООД.

Америк миллиардерлер АКШ-тын атомнуг дипломатиязынын сорук кирикчилери

Бо чылдың эгезинде Нью-Йорктун «Интернейшнл паблшерс» деп иом үндүрер чери Джеймс Алленнин «Атомнуг империализм» деп номун үндүргөн. Амгы америк империализминин агрессив чыдылан илереди турар хей санныг документ материалдарын автор ол номда кириген. АКШ-та күрүнө монополиялары-биле катыжып турары хемчээл талазы-биле мурунда көстүп көрбээни-биле болуп турарын Д. Аллен тодаргай чыжек-биле көргүзүп турар. «Күрүнө аппараты болгаш катыжышкынын бүрүн катыжа бергенер, оларны улуг-улуг трестилер эргелеп баштап турарлар» — деп Д. Аллен бижип турар.

Ол катыжышкынын болза, «фашистик болдыг реакцияга кол суур болгаш дайн кысырынын төвү болуп турар» деп автор демдегээш. АКШ болза, үргүчү милитаризациянын үезинде турар делегей тергилдеди тургузарынын калчаалыг планын өзүгар шериг күжүн өстүрүп турар. «Делегейин өске чурттарына америк уадурулганы дээрзин күшевеште, милитаризациянын монополюду күрүнө күштөлгенин политиказын чорудуп турар болгаш оон дипломатиязын кончуг агрессив чарактерлиг болуп турар» — деп Аллен айткан.

Чангыс-даа улуг күрүнө Катышкан Штаттарга айнып таварыштыргай турар деп чүвени Аллен чөпчү-биле бадыткап турар. Былдыг болза-даа, АКШ-тын монополистери дайн сөөлдүндеги бүгү чылдарнын дургунда чепсек эндере бүдүрүлгенин политиказын чорудуп, «соок дайындан» олар Кореяда ажык,

дээрбечи дайыкче шилчээш болгаш Индо-Кыдатта, Малайяда, Бирмада болгаш өске-даа чурттарда колонияй дайынарны янзы-бүрү чепсек-херексел-биле деткип турар. АКШ-тын империализтеринин болгаш оон чалчаларынын албадалы-биле чарган Барыын Германияны болгаш Японияны катал боо чепсеклээр дугайында чангыс талалыг дугуржугалар делегейнин байдалын оон-даа артык чидигендирген.

Чепсек эндере бүдүрүлгенин, дайызырак хөөнү күжүлдериинге болгаш делегейин чаа дайынын кысырынга чүгле улуг-улуг америк монополиялар, АКШ-тын миллиардерлери болгаш миллионерлери сонугралды болуп турар.

Делегейин ийн дугаар дайынын эгезинде Катышкан Штаттарга, Европанын суралгы дыкка хей эртемденеринин дузазы-биле атомнуг энергия дилеп тывар ажилдар чоруткан. Ол ажилдарны америк чаа зактык акишалдыртыны хуу капиталистиг фирмалар ботандырып турган. Атомнуг улестүрге бүгү-ле улга баштаар турушту эгезинде эгелээш-ле АКШ-тын эң улуг-улуг сак-хөөчүлери — Рокфеллер, Меллон болгаш Дюпон оларнын бөлү чыгарар эжелеп алган.

Дайын чоруп турда «катышкан күрүнө монополисттиг бүдүрүлгө» деп улестүрүн чаа тургузуу тытлып келген. Атомнуг улестүрүн херек кырында ээлери Уолл-стриттин кашы санныг күчүлүг монополиялары апарган.

Америк конгресстин атом талазы-биле комиссиязынын болгаш оон чанында тургускан комитеттеринин

даа, биороларында-даа ажилдакчыларына монополияларын чалчаларын кириген. Былдыг «күрүнө органынын» бүгү-ле шиттирлери АКШ-тын эң улуг монополияларынын эрге-ажыныга таварышкан турары билдингир. Америк шериг эрге-чагыргаларын удуртуучулары бүрүнү-биле Уолл-стритке бараан болуп турар болгаш каш борбак америк миллиардерлеринин тура-соруну болгаш күзелин илереди турар.

Амгы америк империализминин өзүлүг шынары атомнуг улестүрге тодаргай көстүп турар. АКШ-тын күрүнө аппараты болгаш конгрестти бодунун чепсээ кылдыр ажилчусу америк монополиялар чүс-чүс миллион болгаш миллиард доллара байып, капитализминин төөгү-зүндө көстүп көрбөөн дээрбечи чорукту кылып турар. Ол дээрбездөр чорукту системасы кончуг бөдүн. Шинчиле ажилдары, төлөвилелер кылыр, заводтар тудушкуну болгаш ажылгалы дээш күрүнө органы хуу компанияларга хөрөнгө берип турар. Бүгү ажилдарынын өрүтүн, бүгү-ле чарыгалдарын күрүнө төлөп турар. Акша-хөрөнгө чарыгалын эргелеп турар бүгү-ле күрүнө комиссияларында болгаш комитеттеринде ол-ла компанияларын тургузуп каан кижилери ажилдары турат төлөдө ол-ла бүгү ажилдары америк үндүрүгү төлөкчилеринин күселинде кайы хамаан чок улгадыр төлөп турары билдингир.

АКШ-тын миллиардерлери дайн үезинде-ле атомнуг чиг-эдинин үнденинерин болгаш оон-биле кадды бүгү-ле стратегтиг чугула материалдары эжелеп алыр сорулга-биле